

Salon kaupungin perusopetuksen

Pitkäaikaissairaiden oppilaiden lääkehoidon toteuttaminen koulupäivän aikana

Hyväksytty opetuslautakunnassa 20.12.2011 § 129

2012

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto.....	3
2. Lainsäädäntö.....	4
3. Käytännön toteutus.....	4
4. Diabetes.....	6
5. Muut pitkäaikaissairaudet.....	7
6. Yhteenveto.....	7
7. Sanasto	7
LIITE 1: Sopimus oppilaan sairauden vuoksi tarvitsemasta tuesta koulupäivän aikana.....	8
LIITE 2: Ohjeet diabeetikon matalan verensokerin ja sokin hoitoon.....	10

1. Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 1.9.2004 työryhmän laatimaan ohjeet lääkehoidon toteuttamisesta julkisissa ja yksityisissä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköissä (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:32, 11). Ohjeet koottiin oppaaseen ”Turvallinen lääkehoito, Valtakunnallinen opas lääkehoidon toteuttamisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa”. Oppaan mukaan lääkehoidon toteuttaminen perustuu toiminta- ja / tai työyksikössä laadittuun lääkehoitosuunnitelmaan, joka kattaa yksikön lääkehoidon kokonaisuuden suunnittelun ja toteutuksen sekä siinä tapahtuneiden poikkeamien seurannan ja raportoinnin. Oppaan tarkoituksena on yhtenäistää laadukkaan lääkehoidon toteuttamisen periaatteet, selkeyttää lääkehoidon toteuttamiseen liittyvä vastuunjako ja määrittää vähimmäisvaatimukset, joiden tulee toteutua kaikissa lääkehoitoa toteuttavissa yksiköissä.

Opetushenkilöstön perustehtävään ei kuulu lääkehoidosta huolehtiminen, joten se on vapaaehtoista ja erilliseen sopimukseen perustuvaa. Koska kouluissa kuitenkin on oppilaita, joilla saattaa olla jatkuva tai määräaikainen lääkitys, tulee lääkehoitosuunnitelma olla myös perusopetuksessa. Oppilashuollon tavoitteena on taata kaikille oppilaille täysipainoinen koulupäivä, lääkehoidosta huolehtiminen on osa päivittäistä oppilashuoltoa.

Salon perusopetuksen lääkehoitosuunnitelman tarve nousi esiin opettajakunnan sekä rehtoreiden toiveista saada selkeä ohje toiminnasta sekä vastuunjaosta. Tämän pyynnön pohjalta perustettiin keväällä 2011 työryhmä tekemään perusopetuksen lääkehoitosuunnitelmaa. Työryhmän kutsui koolle johtava farmaseutti Leena Kaarlonen. Ryhmään kutsuttiin opetuspäällikkö Mari Haapanen, kouluterveydenhoitajat Arja Alm ja Marja Hiltunen, terveyskeskuslääkäri, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto Lea Sjöblom, työsuojeluvaltuutettu Hannu Rautiainen ja pääluottamusmies Antero Leppänen.

Ryhmä kokoontui keväällä 2011 sekä syksyllä 2011 yhteensä 3 kertaa. Perusopetuksen lääkehoitosuunnitelma kävi lausuntokierroksella opetustoimenjohtaja Tommi Tuomisella, aluerehtoreilla sekä johtava lääkäri Sara Sarjakoski-Peltolalla. Kaupunginlakimies Jari Niemelä perehtyi suunnitelmaan sen oikeudellisen vastuun näkökulmasta. Keväällä 2012 järjestetään täydennyskoulutusta jonka avulla tuetaan lääkehoitosuunnitelman käyttöönottoa kouluissa.

Työryhmän puolesta

Mari Haapanen
opetuspäällikkö

2. Lainsäädäntö

Oppilashuollosta säädetään perusopetuslain 31 a §:ssä. Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa (66/1972) tarkoitettu kouluterveydenhuolto ja lastensuojelulaissa (417/2007) tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen. Perusopetuslain 31 §:n 2 momentin mukaan opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria. Kouluterveydenhuolto on kansanterveyslain nojalla kunnan terveydenhuollon vastuulle kuuluvaa toimintaa. Kansanterveyslain 14 § 5 momentin mukaan kouluterveydenhuoltoon kuuluu kouluyhteisön terveellisuuden ja turvallisuuden valvonta ja edistäminen yhteistyössä henkilökunnan työterveyshuollon kanssa, oppilaan terveyden seuraaminen ja edistäminen suun terveydenhuolto mukaan lukien, yhteistyö muun oppilashuolto- ja opetushenkilöstön kanssa sekä terveydentilan toteamista varten tarpeellinen erikoistutkimus. Valtioneuvoston asetuksella neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (380/2009) säädetään tarkemmin oppilaan terveyden seuraamiseen ja edistämiseen kuuluvien neuvonnan ja tarkastusten sisällöstä sekä terveydentilan toteamista varten tarpeellisesta erikoistutkimuksesta. Asetuksen 13 §:n mukaan on selvitettävä erityisen tuen tarve, jos alle kouluikäisessä lapsessa, oppilaassa, opiskelijassa, perheessä tai ympäristössä on tekijöitä, jotka voivat vaarantaa tervettä kasvua ja kehitystä. Erityisen tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen järjestämiseksi on tarvittaessa myös tehtävä yhteistyötä kunnan eri toimijoiden kuten päivähoiton, kotipalvelun, lastensuojelun, oppilas- ja opiskelijahuollon sekä erikoissairaanhoidon ja muiden tahojen kesken.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton yhteisessä Kouluterveydenhuollon laatusuosituksessa todetaan, että kouluterveydenhuolto osallistuu yhteistyössä erikoissairaanhoidon ja muiden erityispalveluja tuottavien asiantuntijoiden kanssa vammaisten ja pitkäaikaissairaankoululaisen terveydentilan seurantaan varten tehtävän kuntoutus- ja palvelusuunnitelman tekoon ja huolehtii omalta osaltaan suunnitelman toteutumisesta. (STM, Oppaita 2004:8)

3. Käytännön toteutus

Lasten ja nuorten lääkehoito on huoltajien vastuulla. Ensisijaisesti pyritään siihen, että koulupäivän aikana ei oppilaan tarvitse ottaa lääkkeitä. Mikäli kuitenkin oppilaan terveydellinen hyvinvointi vaatii lääkehoitoa koulupäivän aikana, vanhemmat ovat silloinkin vastuussa siitä, että tieto lääkehoidosta on koulun henkilökunnalla. Käytännössä tämä toteutuu siten, että huoltajan saadessa tiedon koulupäivän aikana välttämättömästä lääkehoidosta, hän ottaa yhteyttä oppilaan koululle, jolloin sovitaan yhteinen palaveriaika asian käsittelylle. Ennen palaverin ajankohtaa koulu kartoittaa kuka/ketkä koulun henkilökunnasta voisivat ottaa tehtäväkseen oppilaan lääkehoidollisen tukemisen koulupäivän aikana. Ensisijaisesti etsitään henkilöä, joilla on terveydenhuollon koulutus tai kokemusta

kyseisestä lääkehoidosta. Mikäli tällaista henkilöä ei ole saatavilla, joku muu henkilö voi suostua tehtävään, johon erikoissairaanhoido aina hänet perehdyttää. On myös tärkeä muistaa, että tehtävään valitulle henkilölle tulee nimetä varahenkilö, jolle yhtälailla kuuluu asianmukainen perehdytys kyseiseen lääkehoitoon.

Kodin, koulun, kouluterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteisneuvottelussa sovitaan käytännön järjestelyistä koulupäivän aikana. Sovitut asiat kirjataan sopimukseen (liite 1) ja tiedot päivitetään oleellisten muutosten jälkeen vähintään kerran vuodessa. Lomakkeeseen kirjataan kaikkien niiden henkilöiden yhteystiedot, jotka koulussa vastaavat oppilaan hoidosta tai hoidossa tarvittavasta tuesta: ainakin oppilaan, huoltajien, opettajan, koulunkäyntiavustajan, keittiöhenkilökunnan, kouluterveydenhuollon ja oppilasta hoitavan terveydenhuoltoyksikön yhteystiedot. Oppilaan huoltajat vastaavat siitä, että lääkitsemisestä koulussa huolehtivalla on käytössään päivitetty tieto ja tarvittavat välineet sekä lääkkeet. Oppilaan avuntarve lääkehoidossa tarkistetaan ja sovitaan, ketkä aikuiset häntä tukevat. Pyritään siihen, että mahdollisimman monella oppilaan hoitoon ja hoidon tukemiseen osallistuvalla olisi ensiapuvalmius.

Suunnitelmalomakkeeseen on kirjattu, keillä on oppilaan hoidon ja hoidon tukemisen toteuttamisen yksityiskohtia koskevat tiedot. Pyritään siihen, että mahdollisimman monella koulun henkilökunnasta olisi tieto oppilaan sairaudesta. Retkien, liikuntapäivien ja muiden erityistilanteiden aikaisesta sairauden hoitoon liittyvän tuen järjestämisestä kannattaa sopia erillisin, vanhemmilta tarkennetuin ohjein. Vanhemmat myös toimittavat tiedon kouluun oppilaan hoitoon liittyvistä muutoksista. Reissuvihkon ja esimerkiksi diabeteksen hoidosta kertovan omaseurantavihkon merkitystä kannattaa korostaa.

Kaavio 1: Sairaana oppilaan tarvitseman tuen järjestäminen koulupäivän aikana.

(kuvio on muunneltu Helsingin diabetesta sairastavan oppilaan hoidon järjestämisestä koulupäivän aikana)

1	2	3	4	5	6
Toimijat	Yhteydenotto	Yhteisneuvottelu	Tiedonsiirto	Toimenpiteet koulupäivänä	Suunnitelman päivittäminen
Oppilas/Vanhemmat	Ottaa yhteyttä koulun rehtoriin ja terveydenhoitajaan	Oppilaan hoidon järjestelyt koulupäivän aikana	→	Omahoidon tuen toteutus	Suunnitelma päivitetään vähintään vuosittain, tarvittaessa useamminkin.
Erikoissairaanhoido, Diabeteslääkäri, Diabeteshoitaja	Soittaa koulun terveydenhoitajalle ja toimittaa hoitokertomuksen Effica-potilaskertomusjärjestelmään	Työnjaosta ja vastuista sopiminen	→	Toimii tukena ja antaa tarvittaessa lisäohjeita	
Koulun rehtori, luokanopettaja/ luokanvalvoja, koulunkäyntiavustaja, ruokapalveluvastaava, iltapäivätoiminnasta vastaava	Vastaanottaa tiedon, osallistuu yhteisneuvotteluun	Ohjaus Kirjallinen suunnitelma	Rehtori kirjaa neuvottelussa sovitut asiat oppilaan OHR-välilehdelle Multiprimukseen	Toimii yhteisneuvottelussa tehdyn suunnitelman mukaisesti	
Kouluterveydenhuolto, terveydenhoitaja, lääkäri	Vastaanottaa tiedon, kutsuu yhteisneuvottelun	(Liite 1)	terveydenhoitaja kirjaa tk-Efficaan	Oppilaan hyvinvoinnin seuranta. Terveystarkastus.	

4. Diabetes

Diabeteshoidossa on sovitettava yhteen insuliinin, ruuan ja liikunnan vaikutus verensokeriin. Verensokerin säännöllinen mittaaminen auttaa hyvän sokeritasapainon saavuttamisessa ja ylläpitämisessä. Vanhemmat huolehtivat välineiden hankkimisesta ja kertovat, milloin ja missä tilanteissa verensokeria mitataan. Diabetesta sairastavan oppilaan ruoka annostellaan keskuskeittiössä tai yksikön keittiössä. Mikäli oppilaan ruokailun suhteen on ongelmia (oppilas kieltäytyy syömästä hänelle laitettua annosta), on asiasta keskusteltava vanhempien kanssa.

Diabetesta sairastavan oppilaan oppilastiedoissa on hyvä olla ensiapuohjeet liian matalan verensokerin varalta sekä tiedot henkilöistä, jotka vastaavat oppilaan ruokailuun liittyvistä asioista, verensokerin seurannasta, pistämisestä sekä yhteyshenkilönä toimimisesta kodin ja päiväkodin välillä. Diabetesta sairastavan oppilaan kotiin on erittäin tärkeää tiedottaa hoitoon liittyvistä muutoksista, kuten esimerkiksi retkistä.

Ohjeet sokin hoitoon on oltava koko koulun henkilökunnan tiedossa (Liite 2). Kokonaisvastuu lääkehoidon antamisesta on aina erikoissairaanhoidon lääkärillä. Insuliinin antamisesta koulupäivän aikana vastaa koulun nimeämä työntekijä, joka on antanut siihen suostumuksensa ja saanut siihen riittävän lisäkoulutuksen. Lisäkoulutuksen antamisesta vastaa erikoissairaanhoidon lääkäri. Koulun nimeämän henkilön on saatava myös riittävästi tukea lääkehoidon toteuttamisen aikana. Insuliinipistosten antajalla on oltava lääkärin vahvistama kirjallinen lupa insuliinin pistämiseen. Luvan voi saada vasta lääkärin varmistuttua siitä, että pistäjä hallitsee taidon.

Vanhempien vastuulla on toimittaa insuliinin pistämisestä vastaavalle aikuiselle selvät ohjeet insuliinin annostelusta koulupäivän aikana. Ohjeiden on perustuttava lääkärin määräykseen. Vastuu oppilaan turvallisuudesta on aikuisella. Diabeetikokoululainen tarvitsee aikuisen valvontaa esimerkiksi verensokerin mittaamisessa ja sen varmistamisessa, että ateriat ja tarvittavat välipalat tulevat syödyiksi. Oppilas saattaa tarvita apua myös hiilihydraattien arvioinnissa ja mahdollisesti sopivan insuliiniannoksen määrittelemisessä sekä insuliinin pistämisessä.

Oppilaat oppivat eri tahdissa omahoidon taitoja. Myös silloin, kun oppilas hallitsee jo teknisesti verensokerin mittaamisen ja insuliinin pistämisen, aikuista tarvitaan seuraamaan vointia veren sokerin liiallisen laskun, hypoglykemiaan varalta (Turun koulunkäyntiavustajien oppaasta).

5. Muut pitkäaikaissairaudet

Yleisimmät sairaudet, jotka saattavat vaatia erityishuomiota koulupäivän aikana.

Astma: Oppilas saattaa tarvita keuhkoputkia avaavaa lääkettä esimerkiksi liikuntatunnin rasituksen vuoksi tai hengitystieinfektiosta toipumisen jäljiltä. Muutoin astman lääkehoito tapahtuu kotona.

Vaikeat allergiat: Jos koulussa on oppilas, jolla on Epipen-kynä, lääkkeen annosta huolehditaan sopimuksen ja perehdytyksen mukaisesti.

Epilepsia: Koulussa tulee olla henkilö, joka tarvittaessa osaa asetella oppilaan oikeaan asentoon kohtauksen ajaksi ja antaa hänelle kouristuksen laukaisevan lääkkeen sopimuksen ja perehdytyksen mukaisesti.

Päänsärky: Vaikeasta päänsärystä tai migreenistä kärsivällä oppilaalla on mukana koulussa tarvittavat ensiapuläkkeet, jotka hän tarvittaessa voi ottaa aikuisen valvonnassa. Suositellaan sopimuksen tekemistä.

6. Yhteenveto

Pitkäaikaisesti sairaan oppilaan jatkuva oireilu tai pelko oireilusta voi aiheuttaa ahdistusta koulun henkilökunnassa, etenkin jos heille yritetään siirtää oppilaan hoitovastuuta koulupäivän aikana. Kun oppilaalla on vakava tai pitkäaikainen sairaus, on aina sovittava hoitoneuvottelu, johon osallistuvat vanhempien ja koulun henkilökunnan lisäksi asiantuntija erikoissairaanhoidosta.

Hoitoneuvottelussa tarkastellaan ja selvitetään oppilaan selviytymistä koulussa ja hänen mahdollisesti vaatimiaan erityisjärjestelyjä sekä kirjataan hoitoneuvottelun tulos erilliseen sopimukseen (liite 1).

Jokaisen aikuisen on velvollisuus auttaa parhaan kykynsä mukaan, jos koulussa tulee hätätilanne kuten epilepsia-kohtaus, insuliinishokki tai vakava allerginen reaktio. Terveystieteiden ammattilaisen tietämystä tai taitoa ei silloin edellytetä. Oppilaan sairauden hoito on aina vanhempien vastuulla. Hoitoneuvotteluissa on tarkasteltava, millaisin erityisjärjestelyin oppilaalle voidaan taata turvallinen koulupäivä.

7. Sanasto

allerginen reaktio	=	yliherkkyysreaktio
diabetes		sokeritauti
hypoglykemia		matala verensokeri
sokki		tajunnan tason lasku/menetys
epikriisi		hoitopalaute

Liite 1

Sopimus oppilaan sairauden vuoksi tarvitsemasta tuesta koulupäivän aikana

_____ (pvm)

Oppilaan nimi: _____ Syntymäaika: _____

Huoltajan nimi: _____ Puh. _____

Huoltajan nimi: _____ Puh. _____

Koulu: _____ Puh. _____

Rehtori: _____ Puh. _____

Terveystenhoitaja: _____ Puh. _____

Luokanopettaja/luokanvalvoja: _____ Puh. _____

Koulunkäyntiavustaja: _____ Puh. _____

Lääkäri: _____ Puh. _____

Sairaanhoitaja: _____ Puh. _____

Perehdyttävä : _____ Puh. _____

Oppilaan sairauden aiheuttamista toimenpiteistä koulussa vastaava henkilö ja hänen varahenkilönsä:

_____ Puh. _____

_____ Puh. _____

Suunnitelma heidän tehtävään perehdyttämisestä:

_____

_____

_____

_____

Lyhyt kuvaus oppilaan sairaudesta:

_____

_____

Toimenpiteet, joita oppilaan sairaus vaatii tehtävän koulupäivän aikana (esim. lääkkeen säilytys ja antaminen, verensokerin mittausta) ja ohjeet niiden toteuttamiseen (kuka, mitä, missä on välineet jne.)

Allekirjoitukset:

_____

Huoltaja

_____

Huoltaja

_____

Oppilas

_____

Rehtori

_____

Koulun edustaja

_____

Koulun edustaja

_____

Erikoissairaanhoidon edustaja

Sopimus päivitetään vuosittain ja tarpeen mukaan myös useammin!

Liite 2

Ohjeet diabeetikon matalan verensokerin ja sokin hoitoon

Ensiapu: Jos on kyse liian matalasta verensokerista, diabeetikon on saatava HETI jotakin nopeasti verensokeria kohottavaa juotavaa tai syötävää, esimerkiksi jokin seuraavista annoksista:

- lasillinen tuoremehua tai sokeripitoista virvoitusjuomaa/mehua tai mehutetra
- 4-6 palaa rypälesokeria (Siripiri, Dexal) tai tavallista sokeria
- hedelmä
- sokeripitoisia makeisia tai rusinoita
- sokeripitoinen jogurtti tai jäätelö
- lasillinen maitoa.

Jos oireet eivät mene ohi 5-10 minuutissa tai mittauksella todetaan, että verensokeri on edelleen liian matala, annetaan toinen samansuuruinen annos.

Tajuttomuus eli sokki: Jos on epävarmaa, pystyykö oppilas nielemään, hänelle ei saa antaa juotavaa tai syötävää tukehtumisvaaran vuoksi. Paras toimintatapa tällöin on laittaa oppilas kylkiasentoon ja sivellä siirappia tai hunajaa posken limakalvoille. Jos oppilas menee tajuttomaksi, paikalle on tilattava ambulanssi ja oppilaan vanhempiin on otettava heti yhteys.